

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Három generáció a Mailáth család történetében

Nagy Bettina

Témavezető: habil. Dr. Jeney-Tóth Annamária

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Debrecen, 2023

1. Az értekezés előzményei, körülhatárolása és célkitűzései

Értekezésünkben arra vállalkozunk, hogy egy igazán sikeres és tehetséges, eddigi kutatásaink alapján egy alacsonyabb társadalmi csoportból feltörekvő, nagy ívű karriert befutó nemzetség történetét, nevezetesen a Mailáth család józsefi ágának életrajzi adatait és életük főbb momentumait bemutassuk.

A témaválasztást több ok is indokolta. Egyfelől a Mailáth családról korábban nem jelent meg átfogó történeti munka, amely a megkísérelte volna átfogóbban bemutatni a család őseit, valamint a későbbi századokban élt családtagok életét. Néhány tanulmány és monográfia korábban már megemlékezett a Mailáth család neves férfi alakjairól, de az egész nemzetség történetéről még nem készült átfogóbb jellegű munka. Ez azért is meglepő számunkra, mert a székhelyi Mailáth család számos országbíró, kancellárt, tárnokmestert, számtalan főispánt, valamint író és tudóst, egyházi személyt adott a Magyar Királyságnak, ezért joggal állíthatjuk, hogy jelentős hatást gyakoroltak a régió, sőt az egész ország történelmére. Másfelől pedig saját társadalomtörténeti érdeklődésem is befolyásolta a téma választásomat. Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei lakosként, gyermekkorom óta láthattam azt a kultúraközvetítő és értékteremtő szerepet, amit a Mailáth család tagjai az elmúlt századok során felépítettek a térségben. Ez a szellemiség meghatározó szerepet tölt be máig is az itt élők életében. A Mailáth család emléke mai napig maradt a felvidéki és a zempléni régió emlékezetének. Tárgyi és szellemi örökségüket ápolják és őrzik a régióban élők. Az egykori uradalom közelében élő emberek mindig nagy kegyelettel emlékeztek meg hajdani uraikról, akik munkát és megélhetést biztosítottak számukra. Perbenyikben található a család 18. század végén épült, ma klasszicista stílusú kastély épülete (és a római katolikus kápolna), amely a család uradalmi központja volt, s méltán vált a Bodroghöz ékességévé. A kastély berendezése sajnos nem élte túl a II. világháborút követő időszakot, a bútorok zöme vagy elpusztult, vagy a fosztogatások áldozatává vált. Egyedülként a díszszalon maradt sértetlen állapotban, melynek a falait a 19. században faragott borítással látták el, és mai napig belsőépítészeti remekműként tekinthetünk rá. Az épület mára a perbenyiki Mezőgazdasági Szakközépiskola otthona lett. Habár termei sajnos nem látogathatók, azonban a monumentális kastély nem csak nagyságával és belső kialakításával, de impozáns kertjével és parkjával is rengeteg látogatót vonz a környékre.

Az általunk választott Mailáth nemzetség Józsefi ágának történetéről még nem készült mai történetírói feldolgozás, sem a szlovákiai, sem pedig a magyar történészek tollából.

Azonban, hogy a család Józsefi ágának történetét feltárjuk, szükséges megismernünk "az első ismert őst", Mailáth Miklós életrajzi adatait is.

Értekezésünk három kérdéskört céloz meg; elsőként arra teszünk kísérletet, hogy bemutatjuk a Mailáth család első ismert őst, Mailáth Miklóst és utódainak életrajzi adatait. Másodszor igyekszünk a Józsefi ághoz kapcsolódó családtagok birtokviszonyait és kapcsolati hálóját végig nyomon követni a 17. és a 19. század során. Harmad sorban pedig a Mailáthok Zemplén vármegyében betöltött szerepét és a legnagyobb Mailáth-domínium létrejöttének körülményeit kívánjuk bemutatni.

2. A források és alkalmazott módszerek vázolósa

Ahogyan értekezésünk címe is előre jelzi, három generáció történetét igyekszünk rekonstruálni a fennmaradt források révén. Kutatási módszereinket azonban nagyban befolyásolta témaválasztásunk eklektikussága. Egy-egy nemzetség történetének bemutatására számos kutató kísérletet tett az elmúlt évtizedek során. A nemzetségek/klánok reprodukcióját javrészt a demográfiával igyekeztek mérni. A Mailáth család esetében azonban nem alkalmazhatjuk a demográfia módszereit, hiszen nem állnak rendelkezésünkre minden személyről születési-, halálozási- és házassági adatok. A Mailáth nemzetség tagjainak bemutatásakor mindazonáltal arra törekedtünk, hogy megjelenjen a folytonosság és a kontinuitás a három generáció történetében. Kutatómunkánkra mindezek miatt számos monográfia, tanulmánykötet és forráskiadvány is jelentős hatást gyakorolt.

Kutatómunkánk során elsőként áttekintettük azt az aránylag csekély szakirodalmat, amely a Mailáth család eddigi történetéről napvilágot látott. Majláth Béla történész, bibliográfus és Mailáth Kálmán József, a család leszármazottjai foglalkoztak elsőként saját családjuk eredetével és történetével. Majláth Béla történész bibliográfiai kutatói munkája során a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának iratanyagát ismertette elsőként. Mindemellett igyekezett bemutatni a családja eredetét is. 1888-ban született meg a Mailáth család nemzedékrendjéről szóló tanulmánya, amelyben bemutatta a Mailáthok eredetét, és az első ismert ősük, Mailáth Miklós származását és tanulmányait. Mailáth Kálmán József, a főrendi ház tagja, Bars Vármegye alszolgabírója és Mailáth János író fia, röpiratokban jelezte nem tetszését a Mailáth család hitbizományának létrejöttéről, valamint a családi örökség körül zajló peréről. 1883-ban megjelent, a Mailáth család tragédiája című művében mindezek mellett bemutatta a Mailáthok ősi eredetét, családfájukat visszavezetve egészen a 13. századig.

A család leszármazottjai mellett mások is érdeklődést mutattak a Mailáth család története iránt. Dr. Karácsonyi János történész, Mailáth Gusztáv Károly, erdélyi püspök életét bemutató kötetében szintén röviden vizsgálta a Mailáthok őseit. Munkájában a címertanra, valamint Majláth Béla kutatásaira alapozva arra a következtetésre jutott, hogy a székhelyi Mailáthok és az Erdélyben élő szünyogszegi Mailáth familia között nincs bizonyítható rokoni kapcsolat. Természetesen az értekezés elkészítéséhez megkerülhetetlenek voltak a korábbi családtörténeti munkák, itt nevezetesen Nagy Iván és Kempelen Béla műveire gondolunk. Nagy Iván 19. században megírt, 12 kötetes genealógiai munkája, amelyben Magyarország nevezetes családjait mutatta be nemzedékrendi táblázatokkal, szintén megemlékezett a Mailáth családról.

Munkája fontos támpontot adott kutatásaink genealógiai irányú vizsgálatához mind a Mailáth és mind a rokon családok tekintetében.

Ugyanakkor a család történetéről újabb helytörténeti munka is megemlékezik. 2008-ban látott napvilágot elsőként a Mailáth család teljes történetének összefoglalását célul tűző kötet, Cap György tollából. A kötet javarészt a korabeli vármegyei lapokra: így a Vasárnapi Újság, a Sárospatak, a Zemplén, a Felsőmagyarországi Hírlap, valamint a Magyar Földműves című újságok korabeli hasábjain megjelent cikkeire támaszkodott. Levéltári forrásokat kevésbé hasznosított a kötet szerzője. Mindemellett a műben a szerző döntően a Mailáth család 18–19. században élt családtagjai életét mutatja be, kiemelt figyelmet fordítva – mára a Felvidéken elhelyezkedő – Perbenyikben betöltött szerepükre.

Szijártó M. István 2017-ben megjelent, Emberek és struktúrák a 18. századi Magyarországon. A politikai elit társadalom- és kultúrtörténeti megközelítésben című munkáját is kell kiemelnünk. Szijártó M. István jóvoltából ismert néhány családtag, igaz csak 18. századi összefüggésben találunk a családtagokról adatokat. Valamint módszertanilag is fontos megemlíteni ezt a kötetet. Akadémiai doktori értekezésében a szerző a 18. századi magyar politikai elit szerepét vizsgálta társadalomtörténeti megközelítésekben. Így kapott helyet az értekezésében a Mailáth család két tagja. Rövid életrajzi összefoglalók szintén fontos adatokkal gazdagították értekezésünket. Ennek okán Szemethy Tamás kötete a 18. századi arisztokrácia kiemelkedő alakjait mutatja be, akik bárói és grófi rangot nyertek 1711 és 1799 között. Olyan arisztokraták pályáíve körvonalazódik a munkájában, akik katonai vagy hivatalnoki pályafutásukkal emelkedtek az említett réteg soraiba.

A genealógiai irodalom mellett fontos szakirodalomként szolgáltak a társadalomtörténetet tárgyaló szakmunkák. A 17. és 18. században élt családtagok nemesi társadalomban betöltött szerepének vizsgálatához megkerülhetetlenek voltak Pálffy Géza munkái. A szerző megközelítése szerint az elitbe való bekerülés alapfeltétele az udvari szolgálat volt, mind hivatali, mind pedig katonai szolgálat szintjén. Harmadik lehetőségként a nemes családok számára a bárói címszerzések nyitották meg a kapukat az arisztokráciába való felemelkedéshez.

A családtagok életrajzi és genealógiai adatai mellett kísérletet tettünk arra, hogy a Mailáth család társadalmi kapcsolatainak térbeliségét is megvizsgáljuk a 17. és a 19. század között. A vizsgálat fontosságára Szijártó M. István Somogy vármegye nemesi társadalmában végzett kutatása hívta fel a figyelmünket. A házasságkötések földrajzi kiterjedéséből fontos számvetéseket adhatunk.

Gazdaságtörténeti adatainkhoz számos forrást hasznosítottunk. Elsőként Fónagy Zoltán országos szintű adattárát használtuk fel. A nemesi birtokviszonyok feltérképezéséhez az Úrbéri Tabellák adnak pontosabb képet. A Mailáth család birtokviszonyait vármegyei szintű forráskiadványok nem tartalmazták, ugyanis néhány vármegye úrbérrendezéshez kapcsolódó forrásait még nem adták ki. Ezt a hiányt Fónagy Zoltán kétkötetes adattára igyekezett pótolni. Az adattár olyan forrásokat őriz, amelyek elengedhetetlenek a gazdaságtörténeti kutatásainkhoz. Mindemellet az úrbérrendezés forrásait is segítségül hívtuk ahhoz, hogy a forrásbázisunkhoz mérten a lehető legpontosabban rekonstruálhassuk gazdasági adatainkat. Ehhez, Horváth Zita által, 2001-ben megjelent, Mária Terézia-kori úrbérrendezés kilenc kérdőpontos vizsgálata volt nagyban a segítségünkre.

Disszertációnkban női családtagok életrajzi adatait is bemutatjuk. Életrajzi adataikhoz levelezéseik és testamentumok feldolgozása nyújt segítséget. A testamentumok és hagyatéki leltárak gazdag forrásértékük miatt elengedhetetlenek munkánkban. Számos hazai kutató vállalkozott arra a feladatra, hogy egy-egy társadalmi csoport, köztük egy-egy főúri család tagjainak végrendeleteit ne csak kiadja, hanem fel is dolgozza az adott forrásokat. A legújabb kora újkori társadalomtörténeti kutatások során Tüdös S. Kinga az erdélyi testamentumok örökösödésének jogait vizsgálta. A 18. századi erdélyi arisztokrácia végrendeleteinek feltárásával a közelmúltban Papp Klára foglalkozott. Szende Katalin a szabad királyi városok közül Pozsony, Sopron és Eperjes lakosságának középkori végrendeleteit dolgozta fel munkájában, mégpedig urbanizációs, gazdasági és társadalmi tényezők vizsgálata által. Az említett munkák hívták fel a figyelmünket arra, hogy alaposabb kutatást végezzünk a Mailáth család levéltárának iratanyagai között. Így terelődött a figyelmünk a testamentumok és hagyatéki leltárának vizsgálatára. A fentebb említett munkákon kívül összehasonlító módszerünkhöz segítségünkre volt Csomor Erzsébet zalaegerszegi végrendeletekről szóló munkája. A korszak női műveltségének minél alaposabb bemutatásához és életviszonyaik rekonstruálásához Radvánszky Béla és Kéri Katalin kutatásainak vizsgálata elengedhetetlen volt. Radvánszky Béla háromkötetes forrásközlő munkája a 16. és 17. századra vonatkozó iratok egy tekintélyes részének kiadása, amely szintén nélkülözhetetlen az életmód és „régis szokások” ismertetéséhez. A korabeli házasságkötéseknek és az özvegyiség történetének nagy szakirodalma van a történelemtudományban, ugyanakkor az árvák története is önálló témát alkot. Ennek apropóján a házasságkötéshez és az özvegyiség vizsgálatához Erdélyi Gabriella munkáját is felhasználtuk. Mindemellet Péter Katalin: Házasság a régi Magyarországon című műve is nagyban segítette munkánkat.

Mindezek mellett dolgozatunk elkészítéséhez nélkülözhetetlenek voltak a levéltári források. A kiadott levéltári források disszertációnk megírásához nagy segítséget jelentettek. A család első ősenek, Mailáth Miklós birtokviszonyainak és munkájának a bemutatásához elengedhetetlen volt Pest-Pilis Solt, Zala és Győr vármegye közgyűlési iratainak regesztáit megtekintenünk és felhasználnunk.

Mailáth Miklós karrierjének egyik fontos időszakához a gályarabperben betöltött szerepe miatt a perhez kapcsolódó kiadott forrásokat is áttekintettük. A per utóéletének vizsgálata már elég korán, a 18. században elkezdődött, ugyanakkor napjainkban is a témában kutatók vizsgálatának középpontjában áll. A témával többek között S. Varga Katalin a 2002-ben megjelent, „Vitetnek ítélszékre... Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve” című munkájában foglalkozott. 2018-ban a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára adta közre a pozsonyi perhez kapcsolódó veszprémi jegyzőkönyvet, amely szintén fontos adatokkal szolgál a dolgozat szempontjából is. Mindkét kiadvány felhasználása szükséges volt Mailáth Miklós hivatali pályafutásának megismeréséhez.

A levéltári források másik részét a még kiadatlan levéltári iratok tették ki, az iratok többsége döntően még feltáratlan volt, általunk került feltárássra, publikálásra. Kutatómunkánk elsőként a Magyar Nemzeti Levéltárba vezetett, ahol megtalálható a Mailáth család családi levéltára (P 836, P 1829, P 1837). Az egy-egy doboznyi irat túlnyomó többségében 1700 és 1850 közötti iratokat tartalmazott, melynek jelentős része magyar nyelvű leveleket jelentett. A Magyar Nemzeti Levéltárban kutattam, a Mailáth családra vonatkozó iratok közül a Mailáth család címeréről és az első ismert ős, Mailáth Miklós fiáról, Mailáth Boldizsárról és az ősapa dédunokájáról, Mailáth II. Józsefről sikerült forrásokat felhasználnunk a dolgozatunkban. Egyébiránt az értekezésben szereplő női életutak bemutatásához is kulcsfontosságú iratokat tartalmazott az irategyüttes (P 1837).

Azonban ahhoz, hogy a Mailáth család Józsefi ágát minél részletesebben rekonstruálhassuk, megkerülhetetlen volt a rokon családok fondjainak megtekintése. A Mailáthokkal atyafiságba került családok közül elsőként az Eszterházy család zólyomi ágának levéltári iratait dolgoztuk fel (P 1294). Eszterházy Sándorné, Mórocz Erzsébet iratait egy doboz őrizte meg. Levelei között találtunk Mailáth Boldizsár egyik neki címzett levelét 1683-ból. A Balassa család levéltárának iratai szintén megőrizték Mailáth Miklós és fia, Boldizsár levélváltását (P1760). Mindezek mellett a Széchényi család levéltára (P 623) és a Festetics család keszthelyi levéltára (P 246) is őrzött meg leveleket a Mailáth családtagokról. A Széchényi család iratai között találtuk meg Mailáth Mária egyik levelét, amelyet Mailáth II. Józsefnek címzett. Emellett rokoni kapcsolat volt a Mailáth és Széchényi család között, a grófnő

egyik gyermekének keresztszülője volt Széchenyi Ferenc. A Festetics család esetében Mailáth II. József volt tanítója a gyermek Festetics Györgynek, erről a momentumról egy fennmaradt levél tanúskodik. Emiatt érdemesnek véltük megvizsgálni az említett két család iratait, azonban kutatásunk ezen iránya sajnos nem vezetett előre bennünket, mert nem maradt fent ezen kívül több, ide vonatkozó irat. A legtöbb iratot talán a kellemesi Melczer család levéltára (P 1829, P 1832) őrizte meg a Mailáth család vonatkozásában, nevezetesen Mailáth Mária 1820 és 1833 között keletkezett levelei maradtak fent. P 1829-es jelzet alatt Mailáth Mária grófnőhöz írott leveleket találtunk, valamint a grófnő csekély számú magánlevele is megtalálható volt a családi levéltárban (P 1832). A grófnő gyermekeinek iratai sem voltak elhanyagolhatók az ide vonatkozó fejezetünk során. A P 1830 és P 1832-es jelzet tartalmazta a Melczer gyerekek anyjukkal folytatott levelezéseit.

A Mailáth családról szóló iratok egy kisebb részét a külföldi levéltárak őrizték meg. Magyarországi kutatásaink után ezt követően a Szlovák Nemzeti Levéltárban (Slovenský Národný Archív), Pozsonyban folytattuk a munkát. A Mailáth családdal kapcsolatosan mintegy 8 doboznyi irat maradt fent Pozsonyban. Azonban a forrásfeltárás folyamán egyértelművé vált számunkra, hogy az iratok túlnyomórészt a család másik ágához, nevezetesen Mailáth Györgyhez kapcsolódó iratokat tartalmaznak. Azonban így is nagyon fontos és a dolgozat elkészítése szempontjából különösen fontos latin nyelvű iratokat hasznosítottunk az értekezés készítése során. Forrásfeltárásunknak köszönhetően felhasználtuk Mailáth Miklós nemeslevelét és egyéb birtokadományozással kapcsolatos iratait a disszertáció írásához.

A Pozsonyban folytatott kutatásaink után Bécsben, az Osztrák Állami Levéltárban (Haus-, Hof- und Staatsarchiv) végeztünk forrásfeltárást. Főként a Csáky család fondjai voltak számunkra hasznosak, hiszen néhány levelet fel tudtunk használni az első fejezetek alkalmával. Mindemellett a Hoffinanz Ungarn iratanyagai nem voltak kutathatók Bécsben, de a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának mikrofilmjei megőrizték az iratokat, így számos, ide vonatkozó adattal sikerült gazdagítanunk írásunkat. Az iratok évköre 1659 és 1666 közötti időszakot öleli fel.

Ugyanakkor forrásfeltárásunk során igyekeztünk minél szélesebb körben megvizsgálni a családtörténetünkben szereplő egyénekhez kapcsolódó iratokat. Így terelődött a figyelmünk az Esztergomi Prímási Levéltár Archivum Ecclesiasticum Vetus iratanyagára. Az említett irategyüttes őrizte meg Mailáth Miklós, királyi jogügyigazgató 1672-ben, több helyszínen felvett tanúvallatási jegyzőkönyvét. A jegyzőkönyvet érdemesnek véltük feldolgozni, egyfelől azért, mert egy mindezidáig ismeretlen és feltáratlan forrásra bukkantunk, másfelől az iratok is azt bizonyították, hogy aktív részvevője volt az 1674-es gályarabpernek.

További egyházi gyűjteményben folytatva forrásfeltásunkat, találkoztunk a Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára által őrzött és tulajdonában álló Jerney-gyűjteménnyel. Az iratok gyűjtése Jerney János nyelvész, kutató nevéhez fűződik. Mintegy 24 kötetet tartalmazó gyűjtemény érdekessége, hogy a Magyar Kamarai Levéltár 19. században leselejtezett iratait tartalmazza. A kamara hivatalos iratait, adókimutatásokat és a kamarához írt magánleveleket, illetve egyéb, vegyes iratokat tartalmaz a gyűjtemény döntő többségében a 16–17. századból. Az 1944-es hadműveletek a gyűjtemény iratanyagát sem kímélték; több kötet megrongálódott, illetve számos irat megsemmisült. Azonban a VII. és VIII. kötet épségben megmaradt, s restaurálást követően sikerült betekintést nyernünk a kötetekbe. Számos magánlevelet tudunk felhasználni Mailáth Miklós pályafutásának bemutatásához.

Annak érdekében, hogy vizsgálódásainkkal a lehető legteljesebb képet nyújtsuk, igyekeztünk bevonni 19. századi iratokat is. Ezért forrásfeltárást a Borsod-Abaúj Zemplén Vármegyei Levéltár, Sátoraljaújhelyi Fióklevéltárában is végeztünk. A Mailáth család józsefi ágának utolsó leszármazottairól szóló források bőséggel rendelkezésünkre álltak. Azonban családtörténeti témájú dolgozatunk számára a legértékesebb iratokat a Mailáth család hitbizományi iratai nyújtották. Két doboznyi forrásanyag őrizte meg a család 19. században élt családtagjainak a Zemplén vármegyei vonatkozású gazdasági jellegű iratait. Emellett a perbenyiki kastély korabeli dolgozóiról is találtunk adatokat, amelyeket az 1869. évi népszámlálási adatok levéltári gyűjteményei között találunk.

Gróf Mailáth Antal és József Simon iratainak megtekintése után kutatómunkánk Budapest Főváros Levéltárába vezetett. Mailáth Antal végrendeletének megismerése elengedhetetlen volt a fentebb említett hitbizományi és gazdaságtörténeti vizsgálathoz.

Nem utolsó sorban meg kell jegyeznünk, hogy vizsgálataink során nagy segítségünkre voltak a Magyar Nemzeti Levéltár online elérhető adatbázisai. Felhasználtuk a Magyar Nemzeti Levéltár adatbázisait közülük így a Királyi Könyvek több kötete (A 57) is segítséget nyújtott a fejezetek írása során. A Királyi Könyvek iratai főként Mailáth Miklós pályafutásához és birtokviszonyainak rekonstruálásához voltak nélkülözhetetlenek. Mindemellett az E 156-os jelzetű, Urbaria et Conscriptioes is számos gazdaságtörténeti adattal bővítette a Mailáth család három generációjának birtokaira vonatkozó ismereteinket. Az iratok az uradalmak gazdasági adatait, az uradalmakon élőket és dolgozókat, illetve az uradalomban dolgozóktól befolyó jövedelmeket tartalmazták.

Egyéb primer forrásokat is igyekeztünk bevonni a munkánk során. Sajnos a különböző családi levéltárak és a Mailáth család levéltárában sem maradtak fent a családtagokra vonatkozó születési- és halotti anyakönyvi kivonatok, ezért munkánkat főként az Országos Széchényi

Könyvtár gyászjelentés-gyűjteménye segítette. Emellett a sajtó, mint forrás is számos adattal szolgált egy-egy családtag elhalálzásának pontos idejét illetően, hiszen a temetés után az újságban közzétett köszönetnyilvánítások, megemlékezések is hasonló adatokat tartalmaztak az elhunytól és családjáról. Mindemellett online felületeken (geni.com, myheritage.com, familysearch.org) számos születési és halotti anyakönyvi adat volt elérhető, amelyeket hasznosítani tudtunk.

Értekezésünkben a felhasznált forrásokból többet is idézünk. Idézeteink tekintetében szerepelnek latin és magyar nyelven írtak, amelyeket minden esetben szöveghűen közlünk. Utolsó sorban pedig itt említjük meg a Mailáth családnév használatát. Forrásaink túlnyomó többsége a „Mailáth” és „Majláth” névváltozatot alkalmazza, értekezésünkben ezért mi a Mailáth névalak használata mellett döntöttünk.

Az új források felhasználásával a korábban megjelent, Mailáth családra vonatkozó szakirodalmat kívántuk bővíteni és arra törekedtünk, hogy egy teljesebb képet mutassunk be a Mailáth nemzetség Józsefi ágáról.

3. Az értekezés új tudományos eredményei

Értekezésünkben azt a célt tűztük ki, hogy minél részletesebb életrajzi adatokkal bővítsük a Mailáth család történetét, árnyaljuk a családról korábban kialakított képet és bemutassuk azt, hogy hogyan váltak a Mailáth család tagjai az elmúlt évszázadok alatt a történelem fontos szereplőivé. A Mailáth család levéltári iratainak feltárásával, feldolgozásával és rendszerezésével ezt az űrt kívántuk pótolni.

Igyekeztünk a család eredetéről alkotott hipotéziseket megvizsgálni, a korábbi szakirodalmakat összevetni és levonni a következtetéseket. A Mailáth család általunk vizsgált, több mint két évszázados történetének legfőbb jelentősége a család hirtelen felívelő társadalmi helyzetére vezethető vissza. A család karrierje a 17. században kezdődik, noha az első ismert ősről mindezidáig nem sok adattal rendelkezünk. Mailáth Miklós szegény sorból, Csíkszékről indult, majd hamar felemelkedett a hivatalnokok közé. Felemelkedésének zálogában tanulmányai és hivatali tisztsége játszott fontos szerepet. Igyekeztünk bemutatni pályája fontosabb állomásait. Ehhez elengedhetetlennek tartottuk fontosabb ügyeinek rendszerezését táblázat formájában. Kiemelt figyelmet szenteltünk a számára legfontosabbnak vélt 10 ügyének, amelyet 1660-ban vetett papírra. Megállapíthatjuk, hivatalviselése alapozta meg a család 17. századi vagyoni helyzetét és birtokviszonyaikat. Jövedelmei révén a magánszerzések is megfelelő alapot biztosítottak ahhoz, hogy birtokai számát folyamatosan növelni tudta. Birtokai túlnyomórészt Pozsony vármegyében helyezkedtek el, azonban az évek folyamán Miklós birtokszerzései országos léptékűek lettek. A 17. század egyik legtöbbet vizsgált eseménye az 1674. évi gályarabper. Mailáth Miklós királyi jogügyigazgatói tisztségének éve alatt feltétlen udvarhűsége és katolicizmusa egyértelművé vált számunkra a bemutatott és vizsgált források által. Céltudatosan hajtotta végre a Kamara és az uralkodó kéréseit. 30 éves pályafutása során talán egyszer sem hátrált meg a hatalomtól, mindig lojális maradt az uralkodóhoz. Az 1674-ben elrendelt gályarabper során és azt megelőzően is határozottan lépett fel a protestáns prédikátorok ellen.

Mailáth Miklós utódait rövid életrajzi adatokkal igyekeztünk bemutatni. Forrásfeltárásunkat nehezítette, hogy csak csekély számú irat került elő Mailáth Miklós gyermekeiről. Azonban megállapíthatjuk, hogy fiai, Mailáth Tamás és Mailáth Boldizsár életútja hűen tükrözi a 17.–18. századi nemesi társadalom irányvonalát. A Magyar Királyság társadalmi és politikai elitjébe való felemelkedéshez számos lehetőség kínálkozott. Egyfelől a hivatali karrier jelentette a belépőt az elit réteghez, másrészt pedig az országban dúló háborúk

miatt volt fontos jelentősége a katonai szolgálatnak. Mindkét vonal megmutatkozik a Mailáth testvérek, Tamás és Boldizsár életútjában. Az udvari szolgálat mindkét formája lehetőséget adott ahhoz, hogy jelentős kapcsolati tőkére tegyenek szert a Mailáth utódok. Ezek ugyanis lehetőséget biztosítottak számukra, hogy az uralkodóház tagjaival még szorosabb ismeretségi körbe kerüljenek. Ugyanakkor egy tekintélyesebb rokoni hálózat, illetve megfelelő házassági stratégia is nagyban hozzájárulhatott a Mailáth család kapcsolati hálójának bővítéséhez.

A 17. és 18. században élt családtagok házasságkötéseinek struktúráját külön fejezetben tárgyaltuk. A családfő és utódai jól átgondolt és tudatos házassági stratégiája rajzolódik ki vizsgálatunkból. A családfők igyekezete nem volt hiábavaló, hiszen igyekeztek a gyermekeiket úgy kiházasítani, hogy az előnyösen megkötött frigyek által a Mailáth család társadalmi presztízse és gazdasági ereje is jelentősen növekedhessen. Térképen és táblázat formájában ábrázoltuk a Mailáth utódok házasságkötéseit. Vizsgálatunk után megállapítottuk a Mailáthok társadalmi kapcsolatainak térbeliségét. Ezek szerint a család 17. és 18. században kötött házassági stratégiáját leginkább az jellemezte, hogy a hitvestársak főként azokból a vármegyéből kerültek ki, amelyek szomszédosak voltak Pozsony Vármegyével. Tehát a Mailáthok esetében arra a megállapításra jutottunk, hogy ez egy tágabb földrajzi teret jelentett és nem csak a hivatalviselés és lakóhely központjára, Pozsony Vármegyére korlátozódott.

Kutatómunkánk során arra törekedtünk, hogy a Mailáth nemzetség Józsefi ágáról egy teljesebb képet mutassunk be értekezésünkben. Dolgozatunkat ezért a józsefi ág 18. és 19. században élt leszármazottjainak életrajzi adataival is gazdagítottuk. Végig tekintve Mailáth II. József életútját, megállapíthatjuk, hogy nem mindennapi életpályát mondhatott magáénak. Abban az évszázadban élt és munkálkodott, amelyben az ország számára több, sorsdöntő fordulat is bekövetkezett. A Mailáth család grófi rangra emelése is, tulajdonképpen ennek a kiemelkedő pályafutásnak az eredménye. Mindemellett hivatali pályáján túl sikeres és szorgos gazdálkodását is bemutattuk. Adatainkból tudjuk, hogy ekkor a középirtokosok rétegéhez tartozott a család, ahhoz a réteghez, akik az úrbéres földek tized részét tudhatták magukénak. A Mailáth család egyike volt annak a 325 főnek, akiknek a birtokai 500 és 1000 hold közötti földterülettel rendelkeztek. A család birtokviszonyainak és gazdálkodásának jobb megismeréséhez az urbáriumok bemutatása által még pontosabb képet kaptunk.

Dolgozatunk során arra is választ kerestünk, hogy a női családtagok, milyen szerepekhez jutottak a család történetében. Forrásfeltárásunk alkalmával Mailáth II. József lánytestvére, Mailáth Angelika életének momentumaiba is betekintést nyerhettünk. Végrendeletének bemutatása és halálát követően készített leltárak által arra a következtetésre

jutottunk, hogy Angelika életszínvonala, vagyona és hagyatéka azt bizonyítja, hogy a Mailáth család a 19. században joggal tartozhatott a jómódú bene possessionatus réteghez.

Fontosnak tartottuk bemutatni a női élettörténeteket, hiszen egy családban mindig fontos szerepük volt a hölgyeknek. Igaz, a politikában nem juthatott szerep a nőknek, de éppen ez a kizárás segítette elő azt, ami megnyitotta a kapukat számukra a társadalmi, szellemi tevékenységek felé. Gyermeküket is igyekeztek az arisztokráciához méltóan nevelni és férjeiket karrierjükben támogatni, mindezek által még inkább erősítve a család társadalmi helyzetét. Mailáth Mária grófnő életrajzi adatait próbáltuk a rendelkezésünkre álló források által a lehető legteljesebben rekonstruálni. Élete során férjét, Kellemesi Melczer Lászlót igyekezett karrierjében támogatni. Férje hivatali pályafutása fokozatosan ívelt felfelé, melyben jelentős mértékben segítettek a Mailáth család tagjai is. A grófnő férje 1823-ban bekövetkezett halálát követően családfenntartó szerepet töltött be családjában. Irányította és terelgette fiait, lányait korán kiházásította, s törekedett gyermekei jövőjét megalapozni. Gyermekei karrierjét a Melczer család hagyományai formálták, hiszen a fiúk többsége katonai pályára lépett. Özvegyi éveiben főként a gazdaságok és birtokok irányításának szentelte idejét, s emellett pedig családi kapcsolatait is igyekezett ápolni. Felhasznált forrásaink által rövid betekintés nyújtunk a család gazdálkodásába és birtokviszonyaikba.

A Mailáth család köznemességben belüli szerepének minél szélesebb körű megismeréséhez elengedhetetlennek tartottuk, hogy szintén megvizsgáljuk a 18 és 19. század között született és élt családtagok házassági stratégiájának rendszerét. Hasonló struktúra mentén indultunk el a vizsgálódásunk alkalmával, mint a 17. és 18. század között élt családtagok esetében. Térképen és táblázatban rögzítettük a házasságkötéseket. Az általunk készült térképből megállapítottuk, hogy a Mailáth család házasságkötési stratégiája a 18. és 19. század között a földrajzi tér tekintetében bővült. Amíg a 17. és 18. században a család központja (Pozsony vármegye) mellett található vármegyékre koncentráltak a házasságkötések, a 19. század folyamán ez a lokalitás bővült (Heves, Borsod, Zemplén és Temes vármegye). A Mailáth család 19. századi presztízst az is bizonyítja, hogy neves arisztokrata családokkal kerültek atyafiságba. Ugyanakkor az apa, Mailáth II. József már hamarabb bekerült a hatalmi elitbe, ahogyan életrajzi adatainkból is látszik, ezáltal a gyengébb rokoni kapcsolatok sem tudták befolyásolni a család ekkori társadalmi presztízst. Ezáltal bebizonyosodott számunkra, hogy a Mailáth család a korszakban különösen erős kapcsolati tőke nélkül jutott el a társadalmi elit vezető rétegéhez.

Azonban nem feledkezhetünk meg a Mailáth család hajdan Zemplén vármegyében gyakorolt szerepéről sem. A Mailáth család hitbizományává alakított perbenyiki uradalom a

hajdani Zemplén vármegyében feküdt, és ez az egykori uradalom napjainkban a Szlovák Köztársasághoz tartozik. A Mailáth család számottevő birtokai a 17. és 19. században még jelentős részben Hont és Pozsony vármegyében voltak, azonban Mailáth II. József fia, Mailáth III. József házassága által az ekkor Zemplénben legnagyobb birtokosnak számító Sennyey családdal került kapcsolatba. Mailáth József Sennyey Antóniával kötött házassága révén a 18. században a Zemplén vármegyében található Sennyey-birtokokat hozományul kapta, s ezt követően Zemplén vármegye egyik legnagyobb uradalmi központját hozták létre Perbenyikben. Rövid kitekintést tettünk a Mailáth család perbenyiki kastélyáról és lakóiról. Bemutattuk a hitbizományi öröklés folyamatát a családon belül, és a hitbizományhoz tartozó birtokokat a rendelkezésünkre álló forrásaink által. Teljesebb képet a gazdasági leltárok nyújtottak számunkra. Mindezen iratok együttes felhasználásával arra tettünk végső soron kísérletet, hogy a Mailáth család harmadik generációjának történetét bemutassuk.

Értekezésünkkel a Mailáth család általunk bemutatott három generációjának életrajzi adatait kívántuk rekonstruálni és bővíteni.

Nyilvántartási szám: DEENK/373/2022.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Nagy Bettina
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10070723

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (1)

1. **Nagy, B.:** Kellemesi Melczer Lászlóné, gr. Mailáth Mária (1770-1833) özvegyi évei a hozzá írott levelek tükrében.
In: A magyar arisztokrácia társadalmi-közéleti kapcsolatai és szerepvállalása. Szerk.: Papp Klára, Püski Levente, Novák Ádám, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, Debrecen, 193-209, 2019, (Speculum historiae Debreceniense, ISSN 2060-9213 ; 26.) ISBN: 9789634901150

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (3)

2. **Nagy, B.:** Egy ismeretlen jegyzőkönyv 1672-ből.
Tört. Tanulm. 28, 105-122, 2020. ISSN: 1217-4602.
3. **Nagy, B.:** Hivatalnokból író: Mailáth János eltérő életútja.
Új Nézőpont. 7 (1), 23-33, 2020. EISSN: 2064-7042.
4. **Nagy, B.:** Ezen szent szándékomat bétellyesítsék, úgy lészen az Úr Istennek áldása az egész famílián." : Egy hajadon asszony végrendelete a 19. század elejéről.
Publ. Univ. Misk. Sec. Phil. 23 (2), 100-115, 2019. ISSN: 1219-5448.

További közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (6)

5. **Nagy, B.:** Certamen VII.: Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában.
Új Nézőpont. közlésre elfogadva (-), 1-12, 2022. EISSN: 2064-7042.
6. **Nagy, B.:** Fejedelmek gyógyítói: Gyógyítók, gyógyszerek és gyógyítás az erdélyi fejedelmek udvarában a 17. század első felében.
Új Nézőpont. közlésre elfogadva (-), 1-5, 2022. EISSN: 2064-7042.

7. **Nagy, B.:** A Bocskai István Múzeum Évkönyve IV.
Új Nézőpont. 6 (3), 95-98, 2019. EISSN: 2064-7042.
8. **Nagy, B.:** Rod Thököly / A Thököly nemzetség.
Új Nézőpont. 6 (4), 157-160, 2019. EISSN: 2064-7042.
9. **Nagy, B.:** "Eklézsiáknak, egyházi szolgálóknak egyetlenegy dajkája": Tanulmányok Bethlen Gábor egyházpolitikájáról.
Új Nézőpont. 5 (1), 125-128, 2018. EISSN: 2064-7042.
10. **Nagy, B.:** "Várad Erdély kapuja?" Nagyvárad történelmi szerepe a fejedelemség korában
Tanulmányok Biharország történetéről 2.
Új Nézőpont. 5 (2), 153-156, 2018. EISSN: 2064-7042.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2022.07.25.

